

Markku Rauhalahhti:

Viron ja Latvian vapaussodassa taistelleiden suomalaisten perinnettä

Tampereen Suomalainen Klubin Ruutiukot 29.1.2024

Viro julistautui itsenäiseksi 24. helmikuuta 1918. Helmikuun 24:s on Viron itsenäisyyspäivä. Heti itsenäisyysjulistuksen jälkeen Saksa kuitenkin miehitti Viron, mutta sotaonnan käännyttyä Saksa joutui vetäytymään maasta jo saman vuoden syksyllä. Tällöin Neuvosto-Venäjä näki mahdollisuuden vallata Viron. Vuodenvaihteessa 1918/1919 bolsevikit olivat valloittaneet jo yli puolet maan pinta-alasta ja lähestyivät Tallinnaa.

Viro pyysi vuoden 1918 lopulla apua Suomesta. Suomessa perustettiin Viron Avustamisen Päätoimikunta. Muodostettiin kaksi suomalaista vapaaehtoisjoukkoa – majuri *Martin Ekströmin* johtama runsaan 1 000 miehen eli pataljoonan suuruinen I Suomalainen Vapaaajoukko ja everstiluutnantti *Hans Kalmin* johtama noin 2 300 miehen eli lähes rykmentin suuruinen Pohjan Pojat. Heidän ylipäällikkönään toimi kenraalimajuri *Martin Wetzer*. Ekströmin pataljoona taisteli Narvan suunnalla, Pohjan Pojat Viron etelärajalla ja myös Pohjois-Latviassa.

Ekströmin pataljoonan ensimmäinen osa saapui Tallinnaan 30. joulukuuta 1918. Suomalaisten saapuminen rohkaisi Viron vapaustaistelijoita, jotka pysäyttivät maahantunkeutujat Valklassa, noin 30 km päässä Tallinnasta. Valklassa on muistokivi, jossa lause: "*Siia maani ja mitte kaugemale 3.1.1919*" (*Tähän asti, mutta ei edemmäksi*). Suomalaiset taistelivat voitokkaasti Viron pohjoisrintamalla ja valtasivat 12. tammikuuta Rakveren (noin 90 km Tallinnasta). Vastassa oli venäläisten joukossa myös suomalaisia punasotureita! Rakveressa on Vapaussodan muistomerkki ja sen kyljessä kaatuneiden suomalaisten muistokilpi, *kuvat alla*. Rakveren Pikk-kadulla olevan talon (nyk. paikallisen suojeluskunnan toimitalo) seinässä on pataljoonan esikunnan muistokilpi.

Noin puolet pataljoonasta siirtyi Rakveren lähistöllä olevan Kundan satamasta meritse Utriaan (noin 20 km Narvasta länteen). Utrian rannassa on maihinnousun muistokivi ja rannan tuntumassa muistomerkki.

Maihinnousun muistokivi Utrian rannassa

Maihinnousun muistomerkki Utriassa

Utriasta luutnantti *Anto Eskolan* johtama ensimmäinen komppania hyökkäsi 18. tammikuuta parin peninkulman matkan juoksumarssilla Narvaan, josta miesvoimiltaan ylivoimainen vihollinen vetäytyi pakokauhun vallassa.

Narvan linnan seinässä on taulu, jossa muistetaan suomalaisten urhoollisuutta sekä Kaarle XII:n joukoissa v. 1700 että Viron vapaussodassa v. 1919.

Kuusalon kunnassa Kolgan kartanon alueella on monena vuonna ollut mittava perinnetapahtuma *Ekströmin marssi*, jonka yhteydessä suomalaisten urhoollisuutta kuvataan myös taistelunäytöksin.

Ekströmin marssi ja juhlatapahtuma Kolgan kartanolla vuonna 2019.

Narvan valtauksen muistoksi järjestettiin 2019 Narvan alueella *Eskolan juoksu*, joka kulki kevyen liikenteen väylää Narva - Riigiküla - Narva.

Kuusalon Muuksissa on kolmiosainen Pohjantähti-muistomerkki, joista yksi osa on Viron vapaussodassa taistelleiden suomalaisten vapaaehtoisten, toinen Suomen jatkosodassa taistelleiden virolaisten vapaaehtoisten eli Suomen-poikien ja kolmas Virossa jatkosodan aikana toimineen suomalaisen *Erna*-tiedustelujoukon muistolle.

Pohjantähti-muistomerkki Muuksissa Kolganlahden tuntumassa.

Vuoden 2019 tammikuun alussa paljastettiin Kuusalon hautausmaalla ensimmäisen Viron vapaussodassa kaatuneen suomalaisen *Aukusti Tuomisen* hautakivi.

Valtiovallan seppelleen Aukusti Tuomisen haudalle 3.1.2019 laski puolustusministeri Jussi Niinistö.

Pohjan Pojat saapuivat Tallinnaan tammikuun 1919 puolivälissä eli pari viikkoa Ekströmin pataljoonan jälkeen. Rykmentti siirtyi tammikuun lopulla Tallinnasta Narvan kautta Viron etelärajan tuntumaan lähelle Valgan rajakaupunkia. Bolševikit olivat vallanneet Pajun

kartanon, joka sijaitsee noin viisi kilometriä Valgasta pohjoiseen. Kartanon takaisin valtaamisesta suomalaiset kävivät yhdessä virolaisen sissipataljoonan kanssa 31. tammikuuta 1919 rajun taistelun. Sissipataljoonan komentaja *Julius Kuperjanov* haavoittui kuolettavasti ja pataljoona menetti taistelukyöksä; suomalaiset ratkaisivat taistelun.

Pajun kartanon pihassa on Pohjan Poikien muistomerkki ja muutaman sadan metrin päässä on mahtava Pajun taistelun pyramidin mallinen muistomerkki. Valgan Jaani-kirkon seinällä on kaikkien kaatuneitten Pohjan Poikien muistotaulu.

Pohjan Poikien muistomerkki ja sen infotaulu Pajun kartanon pihassa.

Pajun taistelun muistomerkki.

Kaatuneitten Pohjan Poikien muistotaulu.

Valgan kaupunki ja Valgan suojeluskunta sekä Kuperjanov-seura järjestävät vuosittain 31. tammikuuta juhlanan kunniakäynnin Valgassa Pohjan Poikien muistotaululla sekä Pajussa Pohjan Poikien muistomerkillä ja Pajun taistelun muistomerkillä. Vapaussodan Perinneliton edustajia ja muita suomalaisia osallistuu usein näihin juhlallisuuksiin. Pajussa on vuosittain myös juoksupahtuma vuoden 1919 taistelun ja voiton kunniaksi.

Valgan sotamuseossa (Valga Militaarteemapark) on pysyvä näyttelyosio Pohjan Pojista. Pajun ja Valgan taistelujen 100-vuotisjuhlissa 2019 oli Valgan asemalla mittava taistelunäytös ja Valgan kulttuuritalolla näyttely, jossa kerrottiin Pohjan Poikien taisteluista.

Valga Militaarteemapark. Sisätilojn lisäksi on ulkona kalustonäyttelyjä.

Siniristi-kantolippu Valgan sk:lle, oik. majuri Kaido Lusik, Markku Rauhalahhti ja Kalervo Sipi.

Pajun taistelun ja Valgan vapauttamisen jälkeen Pohjan Pojat odottelivat uusia tehtäviä. Helmikuun puolen välin jälkeen suunnattiin Pohjois-Latviaan tavoitteena vapauttaa Marienburgin (nyk. Aluksne) kaupunki bolsevikkien hallinnasta sekä takavarikoida viholliselta varusteita ja kalustoa. Ratkaisutaistelu käytiin 21.2.1919. Viholliset lyötiin pois Marienburgista. Pari päivää myöhemmin käytiin osajoukolla epäonninen taistelu Marienburgin itäpuolella olevassa Babezkin (nyk. Beja) kylässä.

Aluksnen kirkko ja kirkkosalin seinällä oleva Marienburgin taisteluissa kaatuneitten muistotaulu.

Aluksnen kaupunginmuseossa kerrotaan Pohjan Poikien taisteluista. Satavuotisjuhlien yhteydessä helmikuussa 2019 tehtiin museon kanssa Aluksnen historiasta kiertonäyttely "Kylästä kaupungiksi", jossa kerrotaan myös Marienburgin taistelusta.

Babezkin (nyk. Beja) epäonnisessa taistelussa kaatui kymmenen suomalaista. Heistä seitsemän on haudattuna kylän keskustan tuntumassa olevalla hautausmaalla. Vapaussodan Tampereen Seudun Perinneyhdistys on yhdessä Bejan kylämuseon ja peruskoulun kanssa huolehtinut hautausmaan kunnosta. Bejan 156 vuotta toiminut koulu lopetettiin kesällä 2023; koulun edustalle paljastettiin muistokivi. Muistokivihanketta tukivat taloudellisesti myös Vapaussodan Perinnesäätiö, Vapaussodan Tampereen Seudun Perinneyhdistys ja Pajarin Poikien Perinneyhdistys.

Bejan sankarihautausmaa.

Bejan koulun muistokiven paljastus 26.8.2023.

Marienburgin taistelun 100-vuotisjuhlallisuuksissa paljastettiin Aluksnen rautatieaseman vierellä Pohjan Poikien muistokivi – panssariestekivi Suomen itärajalta.

Pohjan Poikien muistokiven paljastus 21.2.2019.

Kiven paljasti pormestari Arturs Dukulis.

* Vapaussodan Tampereen Seudun Perinneyhdistys julkaisi 2019 kirjat "Paju 31.1.1919" (Tuomo Juntunen – Olev Teder) ja "Marienburg 21.2.1919" (Tuomo Juntunen), joissa kerrotaan yksityiskohtaisesti Pohjan Pojista ja heidän taisteluistaan Virossa ja Latviassa.

* Viron Vapaussodan Historiaseura julkaisi vuonna 2019 "Vägitöö kaunis jääb ... Teon uljaan muisto" -henkilömatrikkelin Viron vapaussodassa kaatuneista suomalaisista.